

Ключник Руслан Максимович,

к. політ. н., доцент кафедри глобальної економіки;

Магдіч Аліса Сергіївна,

к. е. н., професор кафедри глобальної економіки Університету імені Альфреда Нобеля

ПОЛІТИКА ПРИВАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ: ПРИКЛАД ЧИЛІ

Латинська Америка є потужним регіоном світу, що стрімко розвивається. Якщо раніше весь континент відносили до «третього світу», то сьогодні помітні економічні успіхи демонструють Чилі, Уругвай, Аргентина та Бразилія. У цих країнах спостерігається бурхливий розвиток промисловості та сфери послуг, а дедалі більше значення в економіці відіграють не закордонні, а місцеві компанії, які створюють робочі місця та сплачують податки. Це, у свою чергу, вимагає розвитку науки та освіти, адже необхідно найняти дедалі більше кваліфікованих кадрів.

Прикладом такої успішної економіки є Чилі. У середині ХХ ст. це була порівняно бідна країна, яка залежала від світових цін на мідь. У 1973 р. там відбувся воєнний переворот, під час якого військові на чолі з А. Піночетом усунули від влади соціалістичний уряд та розпочали неоліберальні реформи, спрямовані, у тому числі, на диверсифікацію економіки. У 1976 р. було створено Фонд Чилі, який займається створенням нових видів бізнесу з перспективних інноваційних проєктів із подальшим продажем створених компаній у приватні руки. Основним чинником успіху цього проєкту є створення інноваційної управлінської команди з підприємців, які виявили зацікавленість і готовність ризикувати не тільки в комерційних, а і в національних цілях. Діяльність Фонду отримує схвалення і обмежене фінансування від держави, при цьому він залишається бізнес-організацією, а не державною установою. Фактично Фонд виступає посередником між державою і приватним бізнесом. Диверсифікована структура фонду включає послуги, навчання, управління технологічними проєктами, венчурне підприємництво [1, с. 47-48].

У 1970-і рр. держава суттєво зменшила свою протекціоністську та регулюючу роль, скоротивши державний сектор в освіті. У 1981 р. було впроваджено важливу новачку: універсальну ваучерну систему в освіті. Згідно з нею, державні та приватні школи отримували субсидії в залежності від кількості набраних учнів, і сім'ї мали можливість обирати між школами. Приватні школи могли отримувати субсидії в обмін на відмову від встановлення плати за навчання для учнів. Цю систему західні автори називають «funds follow the student» (гроші ходять за учнем) [2, с.321-322].

У рамках цієї реформи також було скасовано безкоштовну вищу освіту, а державне фінансування вишів зменшено на 50%. До реформи в Чилі існували вісім університетів. Їх число почало стрімко зростати у 1980-і рр., а всі виші були поділені на чотири категорії: 1) університети; 2) професійні інститути; 3) центри технічної підготовки; 4) військові вищі навчальні заклади. До реформи у країні існували два державних університети (Чилійський університет та Державний технічний університет), а після реформи їх було трансформовано у 14. Число приватних вишів збільшилося з 6 до 9. Вищезазначені виші стали свого роду «елітою» вищої освіти Чилі, оскільки їх керівники увійшли до складу Ради ректорів чилійських університетів. Ці заклади отримали пряме державне фінансування [3, с. 201]. У 1990 р. у Чилі було вже 60 університетів [4, с. 34]. Протягом правління А. Піночета збільшилася й кількість студентів (з 120 тис. до 250 тис.), але державне фінансування зменшилося з 1,28% ВВП у 1980 р. до 0,48% у 1990 р. [5, с. 10].

У 2010-х рр. система, створена за часів військової хунти, продовжувала функціонувати з поправками на зміну соціального, економічного та політичного становища. Близько 80% вишів Чилі були приватними, а навчалися в них 85% студентів [6, с. 14]. Втім, до вищої освіти залучаються дедалі ширші верстви населення. У

2011 р. 7 з 10 чилійських студентів були першими у своїх сім'ях, хто отримав доступ до вищої освіти [7, с. 9].

У 2006 та 2011 рр. в Чилі відбувалися масові протести студентів та школярів з вимогою підвищити якість навчання та скасувати плату за навчання в державних вишах. У 2016 р. переговори з молоддю вела навіть президент М. Бачелет, яка пообіцяла скасування оплати до 2020 р. У 2016 р. вихідці з 50% найбідніших сімей отримали можливість навчатися безкоштовно, а у 2018 р. – 60% [8]. Втім, у 2018 р. до влади прийшов правий президент С. Піньєра, під час каденції якого реформа освіти досі не завершилася, що час від часу призводить до протестів.

На нашу думку, політична боротьба навколо проблеми платної та безкоштовної освіти в Чилі є прикладом протиріччя між неоліберальним та неоконсервативним поглядами на освіту з одного боку та соціал-демократичним поглядом з іншого. Соціал-демократичні ідеї яскраво проявилися в гаслах чилійських протестувальників «Освіта – не товар». Як зазначає В.О. Пашков, інвестування у вищу освіту є вигідним як для держави (економічне зростання, підвищення продуктивності праці, збільшення національного доходу, прискорення НТП), так і для самих індивідів (вища заробітна плата, кращі кар'єрні можливості, особиста та професійна мобільність) [9, с. 272].

Таким чином, після кількох десятиліть політики приватизації вищої освіти в Чилі розгорнулася соціально-політична боротьба навколо збереження чи усунення системи домінування платної та приватної освіти. На даний момент серед досягнень соціал-демократів – повернення можливостей безкоштовного навчання, ліквідованих режимом А. Піночета. При цьому приватна (отже, платна) освіта зберігає панівні позиції.

Список використаних джерел:

1. Прудка О.В. Чилійський досвід формування та модернізації національної інноваційної системи. *Наука, технології, інновації*. 2018. № 4. С. 46-57.
2. Torche F. Privatization Reform and Inequality of Educational Opportunity: The Case of Chile. *Sociology of Education*. 2005. Vol. 78 (October). P. 316-343.
3. Espinoza O. Access to higher education in Chile: A public vs. private analysis / O. Espinoza, L.E. González Fiegehen. *Prospects XLIII*. No. 2/166). P. 199-214.
4. Кананькина Е.С. Модернизация системы образования Мексики и Чили (правовой аспект глобализации). *Административное и муниципальное право*. 2009. № 11. С. 32-41.
5. Бернаскони А. Университетское предпринимательство в развивающейся стране: на примере понтифийского католического университета Чили (1985-2000 гг.) / А. Бернаскони. *Дистанционное и виртуальное обучение*. 2006. № 6. С. 9-12.
6. Бернаскони А. Влияние принадлежности университетов организациям на рост плюрализма частного высшего образования: сопоставительный анализ Чили. *Социология образования*. 2006. № 11. С. 13-15.
7. Education Reform in Chile / Princeton University. URL: https://spia.princeton.edu/sites/default/files/content/Chile%20Workshop%20Report_HigherEd%203.15.pdf
8. Guzmán-Valenzuela C. A new role for universities: defending the public sphere? / C. Guzmán-Valenzuela // University World News. URL: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200108142441805>
9. Пашков В.О. Політика у сфері вищої освіти: міжнародні стратегії модернізації ЗВО: монографія. Дніпро: НТУ «ДП», 2020. 356 с.

Kalnysh Yuriy Hryhorovych,

Doctor of Science in Public Administration, Professor,

Professor of the Department of Sociology, Oles Honchar Dnipro National University

CHALLENGES AND PROSPECTS OF PROFESSIONAL TRAINING POLITICAL LEADERS IN UKRAINE

Biblical wisdom teaches that one cannot keep a new meaning in its old form (Gospel of Matthew. 9:17.). Thus, socio-political relations in Ukraine have already acquired a new form in their development, so they need a new meaning. One of the